

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 10 listopada 2016 r. (*)

Odesłanie prejudycjalne – Prawo autorskie i prawa pokrewne – Prawo najmu i użyczenia chronionych utworów – Dyrektywa 2006/115/WE – Artykuł 1 ust. 1 – Użyczenie kopii utworów – Artykuł 2 ust. 1 – Użyczenie przedmiotów – Użyczenie kopii książki w postaci cyfrowej – Biblioteki publiczne

W sprawie C-174/15

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Rechtbank Den Haag (sąd w Hadze, Niderlandy) postanowieniem z dnia 1 kwietnia 2015 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 17 kwietnia 2015 r., w postępowaniu:

Vereniging Openbare Bibliotheken

przeciwko

Stichting Leenrecht

przy udziale:

Vereniging Nederlands Uitgeversverbond,

Stichting LIRA,

Stichting Pictoright,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes izby, M. Vilaras, J. Malenovský (sprawozdawca), M. Safjan i D. Šváby, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Szpunar,

sekretarz: M. Ferreira, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 9 marca 2016 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Vereniging Openbare Bibliotheken przez P. de Leeuwe oraz D. Vissera, advocaten,
- w imieniu Vereniging Nederlands Uitgeversverbond przez C. Alberdingk Thijma oraz C. de Vries, advocaten,

- w imieniu Stichting LIRA oraz Stichting Pictoright przez J. Seignette, M. van Heezik, G. van der Wala oraz M. Kingmę, advocaten,
- w imieniu rządu czeskiego przez S. Šindelkovą, D. Hadrouška oraz M. Smolka, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzego, J. Möllera oraz D. Kuon, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu greckiego przez G. Alexaki, działającą w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu francuskiego przez D. Segoina, G. de Bergues’a oraz D. Colasa, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez S. Fiorentinę oraz A. Collabolletę, avvocati dello Stato,
- w imieniu rządu łotewskiego przez I. Kalniņa oraz D. Pelše, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu portugalskiego przez L. Ineza Fernandes’a oraz T. Rendasa, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez J. Kraehling, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez N. Saundersa, barrister,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez F. Wilmana, T. Scharfa oraz J. Samnadę, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 16 czerwca 2016 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. 2001, L 167, s. 10) oraz art. 1 ust. 1, art. 2 ust. 1 lit. b) i art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (Dz.U. 2006, L 376, s. 28).
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu pomiędzy Vereniging Openbare Bibliotheken (stowarzyszeniem bibliotek publicznych, zwanym dalej „VOB”)

a Stichting Leenrecht (fundacją prawa użyczenia, zwaną dalej „Stichting”), dotyczącego ewentualnego naruszenia wyłącznego prawa użyczenia, o którym mowa w art. 1 ust. 1 dyrektywy 2006/115.

Ramy prawne

Prawo międzynarodowe

- 3 Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO) przyjęła w Genewie w dniu 20 grudnia 1996 r. Traktat WIPO o prawie autorskim (zwany dalej „traktatem WIPO”). Traktat ten został zatwierdzony w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją Rady 2000/278/WE z dnia 16 marca 2000 r. (Dz.U. 2000, L 89, s. 6).

- 4 Artykuł 7 ust. 1 tego traktatu stanowi:

„Autorom:

- i) programów komputerowych,
- ii) utworów kinematograficznych,
- iii) utworów utrwalonych na fonogramach, tak jak je definiuje ustawodawstwo krajowe Umawiających się Stron,

przysługuje wyłączone prawo zezwalania na najem publiczności, w celach zarobkowych, oryginału lub zwielokrotnionych egzemplarzy swoich utworów”.

- 5 Konferencja dyplomatyczna, która przyjęła traktat WIPO, przyjęła również między innymi „uzgodnioną deklarację dotyczącą art. 6 i 7”, załączoną do wspomnianego traktatu (zwaną dalej „uzgodnioną deklaracją załączoną do traktatu WIPO”, o następującym brzmieniu:

„Używane w tych artykułach wyrażenia »zwielokrotnione egzemplarze« i »oryginał i zwielokrotnione egzemplarze«, w kontekście prawa wprowadzania do obrotu i prawa najmu przewidzianych w tych artykułach, odnoszą się wyłącznie do utrwalonych zwielokrotnionych egzemplarzy, które mogą zostać wprowadzone do obrotu jako przedmioty materialne”.

Prawo Unii

Dyrektywa 2001/29

- 6 Zgodnie z motywami 2 i 9 dyrektywy 2001/29:

„(2) Rada Europejska na spotkaniu na Korfu w dniach 24–25 czerwca 1994 r. podkreśliła konieczność stworzenia ogólnych i elastycznych ram prawnych na poziomie Wspólnoty dla wspierania rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Europie. Zakłada to między innymi istnienie rynku wewnętrznego dla nowych produktów i usług. Zostały już przyjęte lub są w drodze przyjęcia [w trakcie przyjmowania] ważne przepisy prawa wspólnotowego zmierzające do zapewnienia takich ram regulacyjnych. Prawo autorskie i prawa pokrewne

odgrywają w tym kontekście istotną rolę, ponieważ chronią one i wspierają doskonalenie i sprzedaż nowych produktów i usług, jak również tworzenie i wykorzystanie ich twórczej treści.

[...]

- (9) Wszelka harmonizacja praw autorskich i pokrewnych opiera się na wysokim poziomie ochrony, odkąd [ponieważ] prawa te mają zasadnicze znaczenie dla twórczości intelektualnej. Ich ochrona zapewnia utrzymanie i rozwój kreatywności w interesie autorów, artystów wykonawców, producentów, konsumentów, kultury i gospodarki, jak również szerokiej [szeroko rozumianej] publiczności. Własność intelektualną uznano więc za integralną część własności”.

7 Artykuł 1 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy stanowi:

„Poza przypadkami wymienionymi w art. 11 niniejsza dyrektywa pozostawia niezmienione przepisy wspólnotowe i w żaden sposób nie narusza tych przepisów dotyczących:

[...]

- b) prawa najmu, prawa użyczenia i niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w dziedzinie własności intelektualnej;

[...]”.

8 Artykuł 4 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do rozpowszechniania”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie powinny przewidzieć dla autorów wyłączne prawo do zezwalania lub zabrania jakiegokolwiek formy publicznego rozpowszechniania oryginału swoich utworów lub ich kopii w drodze sprzedaży lub w inny sposób.

2. Prawo do rozpowszechniania na obszarze [Unii] oryginału lub kopii danego utworu wyczerpuje się tylko w przypadku pierwszej sprzedaży danego przedmiotu lub innego przeniesienia [prawa] własności na obszarze [Unii] przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem”.

Dyrektywa 2006/115

9 Dyrektywa 2006/115 ujednoliciła i uchyliła dyrektywę Rady 92/100/EWG z dnia 19 listopada 1992 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (Dz.U. 1992, L 346, s. 61).

10 Motywy 2–5, 7, 8 i 14 dyrektywy 2006/115 mają następujące brzmienie:

- „(2) Najem i użyczenie chronionych prawem autorskim utworów oraz przedmiotów praw pokrewnych odgrywa coraz ważniejszą rolę, w szczególności w odniesieniu do twórców, wykonawców, a także producentów fonogramów i filmów. Wzrastające zagrożenie stanowi piractwo.

- (3) Fundamentalnego znaczenia dla rozwoju gospodarczego i kulturalnego [Unii] nabiera w związku z tym odpowiednia ochrona utworów chronionych prawem autorskim poprzez prawo najmu i użyczenia, a także ochrona przedmiotów praw pokrewnych poprzez prawo utrwalania, prawo rozpowszechniania, prawo nadawania oraz prawo publicznego odtwarzania.
- (4) Ochrona praw autorskich i praw pokrewnych powinna być dostosowana do nowych zjawisk gospodarczych, takich jak nowe formy eksploatacji.
- (5) W celu umożliwienia wykonywania działalności twórcom i wykonawcom konieczne są dla nich stosowne dochody stanowiące podstawę dla dalszej pracy twórczej i artystycznej, a inwestycje konieczne w szczególności w przypadku producentów fonogramów i filmów są szczególnie wysokie i ryzykowne. Możliwość zapewnienia tego rodzaju dochodów oraz zwrócenia się tego typu inwestycji może być efektywnie zagwarantowana jedynie poprzez stosowną ochronę prawną każdego zainteresowanego właściciela [podmiotu] praw.

[...]

- (7) Zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich powinno odbywać się w taki sposób, aby nie stały one w sprzeczności z umowami międzynarodowymi, na których oparte są w wielu państwach członkowskich prawa autorskie i prawa pokrewne [ustawodawstwa dotyczące praw autorskich i praw pokrewnych].
- (8) Ustanowienie ram prawnych [Unii] w odniesieniu do prawa najmu i użyczenia oraz określonych praw pokrewnych może być ograniczone przez państwa członkowskie do ustanowienia praw najmu i użyczenia odnośnie do określonej grupy właścicieli [podmiotów] praw, a następnie do ustanowienia praw utrwalania, rozpowszechniania, nadawania i odtwarzania publicznego dla określonych grup właścicieli [podmiotów] praw pokrewnych w zakresie ochrony praw pokrewnych.

[...]

- (14) Konieczna jest ochrona w zakresie prawa użyczenia publicznego poprzez wprowadzenie specjalnych ustaleń, przynajmniej w stosunku do twórców. Jakikolwiek środek przyjęty na zasadzie odstępstwa od wyłącznego prawa publicznego użyczenia powinny być zgodne w szczególności z art. 12 traktatu”.

11 Artykuł 1 tej dyrektywy przewiduje:

„1. Zgodnie z przepisami niniejszego rozdziału państwa członkowskie ustanawiają, z zastrzeżeniem art. 6, prawo zezwalające lub zakazujące [zezwalania lub zakazywania] najmu i użyczenia oryginałów i egzemplarzy powielonych [kopii] utworów chronionych prawem autorskim oraz innych przedmiotów ochrony określonych w art. 3 ust. 1.

2. Prawa określone w ust. 1 nie wygasną ani przez sprzedaż oryginałów lub egzemplarzy powielonych [kopii] wskazanych w art. 3 ust. 1 utworów chronionych prawem autorskim i innych przedmiotów ochrony, ani przez inne dotyczące ich czynności rozpowszechniania”.

12 Artykuł 2 ust. 1 wspomnianej dyrektywy przewiduje:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

- a) »najem« oznacza ograniczone czasowo przekazanie do korzystania w celach bezpośrednio lub pośrednio gospodarczych lub handlowych;
- b) »użyczenie« oznacza ograniczone czasowo przekazanie do korzystania niesłużącego celom bezpośrednio lub pośrednio gospodarczym lub handlowym kiedy jest to dokonywane przez instytucje dostępne dla publiczności;

[...]”.

13 Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie mogą ustanowić odstępstwa od wyłącznego prawa przewidzianego w art. 1 w zakresie publicznego użyczenia, o ile przynajmniej twórcy otrzymają wynagrodzenie za takie użyczenie. Państwa członkowskie mają swobodę przy ustalaniu wynagrodzenia, biorąc pod uwagę swoje cele promocji kultury”.

Prawo niderlandzkie

14 Artykuł 10 ust. 1 Auteurswet (ustawy o prawie autorskim) z dnia 23 września 1912 r. (zwanej dalej „Aw”) stanowi:

„Utworami literatury, nauki, sztuki w rozumieniu tej ustawy są:

- 1) książki, broszury, gazety, czasopisma oraz wszystkie inne utwory pisane;

[...]

a ogólniej każdy produkt w dziedzinie literatury, nauki lub sztuki, wyrażony w jakiegokolwiek sposób lub pod jakąkolwiek postacią”.

15 Artykuł 12 Aw przewiduje:

„1. Przez udostępnianie utworu literackiego, naukowego lub artystycznego rozumie się między innymi:

[...]

- 3) Najem lub użyczenie całości lub części egzemplarza utworu, w wyjątkiem utworów z zakresu architektury lub sztuki użytkowej lub ich reprodukcji, wprowadzonego do obrotu przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem;

[...]

3. Przez »użyczenie« w rozumieniu pkt 3 rozumie się ograniczone czasowo przekazanie do korzystania niesłużącego celom bezpośrednio lub pośrednio gospodarczym lub handlowym, kiedy jest ono dokonywane przez instytucje dostępne dla publiczności.

[...]”.

- 16 Zgodnie z art. 15c ust. 1 Aw:

„Nie uznaje się za naruszenie prawa autorskiego do utworu literatury, nauki lub sztuki użyczenia, takiego, o jakim mowa w art. 12 ust. 1 pkt 3, całości lub części egzemplarza utworu lub jego reprodukcji, wprowadzonych do obrotu przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem, pod warunkiem że podmiotowi, który użycza lub zleca użyczenie, zostanie wypłacone słuszne wynagrodzenie [...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 17 VOB reprezentuje w Niderlandach interesy wszystkich bibliotek publicznych.
- 18 Biblioteki te użyczają książek papierowych i w zamian wypłacają Stichting, fundacji, której minister sprawiedliwości (Niderlandy) powierzył zadanie pobierania wynagrodzenia z tytułu użyczenia, pewną zryczałtowaną kwotę.
- 19 Stichting dystrybuuje pobrane wynagrodzenie na rzecz podmiotów praw autorskich na podstawie rozporządzenia dotyczącego podziału za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania, takich jak Stichting LIRA, której powierzono zadanie zarządzania prawami dotyczącymi utworów literackich, dramatycznych i dramatyczno-muzycznych, oraz Stichting Pictoright, której powierzono zadanie zarządzania prawami dotyczącymi utworów wizualnych takich jak utwory stworzone przez artystów plastyków, fotografów, ilustratorów, projektantów i architektów.
- 20 Zgodnie z ustawodawstwem niderlandzkim kwota wynagrodzenia z tytułu użyczenia jest określana przez Stichting Onderhandeligen Leenvergoedingen (zwaną dalej „StOL”), fundację wyznaczoną w tym celu przez ministra sprawiedliwości.
- 21 Kwestia, czy użyczenie elektroniczne książki cyfrowej jest objęte zakresem odstępstwa, o którym mowa w art. 15c Aw, była przedmiotem dyskusji w ramach StOL od 2004 r. i ostatecznie podczas posiedzenia w dniu 24 marca 2010 r. zarząd StOL postanowił odpowiedzieć na to pytanie przecząco.
- 22 Poza tym na wniosek ministerstwa szkolnictwa, kultury i nauki (Niderlandy) Instituut voor Informatierecht van de Universiteit van Amsterdam (instytut prawa do informacji uniwersytetu w Amsterdamie, Niderlandy) oraz ośrodek naukowy SEO sporządziły sprawozdanie, w którym sformułowano także wniosek, że użyczanie elektroniczne książek cyfrowych przez biblioteki nie jest objęte wspomnianym odstępstwem.
- 23 Na podstawie tego sprawozdania rząd niderlandzki sporządził projekt ustawy o bibliotekach, w którym przewidziano – w odniesieniu do użyczenia elektronicznego książek cyfrowych na odległość – utworzenie krajowej biblioteki cyfrowej. Projekt ten opiera się na przesłance, że użyczenie elektroniczne książek cyfrowych nie jest objęte rozpatrywanym odstępstwem.
- 24 Obecnie biblioteki publiczne udostępniają książki cyfrowe przez Internet, na podstawie umów licencyjnych zawartych z podmiotami praw autorskich.

- 25 VOB podważyło ten projekt ustawy i w konsekwencji wniosło do sądu odsyłającego skargę w celu uzyskania oświadczenia prawnego, zgodnie z którym obecna ustawa o prawie autorskim obejmuje już co do zasady użyczenie elektroniczne.
- 26 W tych okolicznościach Rechtbank Den Haag (sąd w Hadze) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy art. 1 ust. 1, art. 2 ust. 1 lit. b) i art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 należy interpretować w ten sposób, że »użyczenie« w rozumieniu tych przepisów oznacza również przekazanie do korzystania z chronionych prawem autorskim powieści, zbiorów opowiadań, biografii, książek podróżniczych, książek dla dzieci i literatury młodzieżowej, które nie służy osiągnięciu bezpośredniej lub pośredniej korzyści gospodarczej lub handlowej i dokonywane jest przez instytucję dostępną publicznie w ten sposób, że:
- kopia w postaci cyfrowej (reprodukcja A) zostaje umieszczona na serwerze instytucji z możliwością zwielokrotnienia tej kopii przez użytkownika poprzez pobranie na swój własny komputer (reprodukcja B),
 - przy czym z kopii sporządzonej przez użytkownika w wyniku pobrania (reprodukcji B) nie da się korzystać po upływie pewnego okresu oraz
 - inni użytkownicy nie mogą w tym okresie pobrać kopii (reprodukcji A) na swój komputer?
- 2) Jeżeli na pytanie pierwsze należy udzielić odpowiedzi twierdzącej – czy art. 6 dyrektywy 2006/115 lub inny przepis prawa Unii sprzeciwia się temu, by państwa członkowskie wiązały stosowanie ograniczenia prawa użyczenia, o którym mowa w art. 6 dyrektywy 2006/115, z warunkiem, by oddana przez instytucję do dyspozycji kopia utworu (reprodukcja A) została wprowadzona do obrotu w drodze pierwszej sprzedaży lub innego pierwszego przeniesienia własności tej kopii w Unii przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29?
- 3) Jeżeli na pytanie drugie należy udzielić odpowiedzi przeczącej – czy art. 6 dyrektywy 2006/115 ustanawia inne wymagania co do pochodzenia kopii oddanej do dyspozycji przez instytucję (reprodukcja A), na przykład by kopia ta pochodziła z legalnego źródła?
- 4) Jeżeli na pytanie drugie należy udzielić odpowiedzi twierdzącej – czy art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że pierwsza sprzedaż przedmiotów lub inne pierwsze przeniesienie własności w rozumieniu tego przepisu oznacza również czasowo nieograniczone przekazanie do korzystania z cyfrowej kopii chronionych prawem autorskim powieści, zbiorów opowiadań, biografii, książek podróżniczych, książek dla dzieci i literatury młodzieżowej, którego dokonuje się poprzez pobranie przez Internet?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 27 Poprzez swe pytanie pierwsze sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 1 ust. 1, art. 2 ust. 1 lit. b) i art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „użyczenia” w rozumieniu tych przepisów obejmuje użyczenie kopii książki w postaci cyfrowej, w przypadku gdy użyczenie to jest dokonywane poprzez umieszczenie tej kopii na serwerze biblioteki publicznej i umożliwienie danemu użytkownikowi zwielokrotnienia wspomnianej kopii poprzez pobranie jej na swój własny komputer, przy czym tylko jedna kopia może być pobrana w okresie użyczenia, a po upływie tego okresu użytkownik ten nie ma już możliwości korzystania z pobranej przez siebie kopii.
- 28 Należy stwierdzić, po pierwsze, że art. 1 ust. 1 dyrektywy 2006/115, na mocy którego „państwa członkowskie ustanawiają [...] prawo zezwalające lub zakazujące [zezwalania lub zakazywania] najmu i użyczenia oryginałów i egzemplarzy powielonych [kopii] utworów chronionych prawem autorskim oraz innych przedmiotów”, nie precyzuje, czy pojęcie „egzemplarzy powielonych [kopii] utworów” w rozumieniu tego przepisu obejmuje także te kopie, które nie są utrwalone na nośniku fizycznym, takie jak kopie cyfrowe.
- 29 Po drugie, art. 2 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy definiuje pojęcie „użyczenia” w ten sposób, że oznacza ono ograniczone czasowo przekazanie przedmiotów do korzystania niesłużącego celom bezpośrednio lub pośrednio gospodarczym lub handlowym, kiedy jest ono dokonywane przez instytucje dostępne dla publiczności. Jednakże z przepisu tego nie wynika, by przedmioty, o których mowa w art. 1 ust. 1 wspomnianej dyrektywy, powinny obejmować także przedmioty niematerialne, takie jak przedmioty o charakterze cyfrowym.
- 30 W tych okolicznościach należy przede wszystkim sprawdzić, czy istnieją powody, które uzasadniałyby wyłączenie w każdym przypadku użyczenia kopii cyfrowych i przedmiotów niematerialnych z zakresu stosowania dyrektywy 2006/115.
- 31 W tym zakresie, w pierwszej kolejności, z motywu 7 dyrektywy 2006/115 wynika, że została ona przyjęta w szczególności z celu „zbliżeni[a] ustawodawstw państw członkowskich [...] w taki sposób, aby nie stały one w sprzeczności z umowami międzynarodowymi, na których oparte są w wielu państwach członkowskich prawa autorskie i prawa pokrewne [ustawodawstwa dotyczące praw autorskich i praw pokrewnych]”.
- 32 Wśród tych umów, z którymi wspomniana dyrektywa ma być zgodna, znajduje się w szczególności traktat WIPO, którego stronami są Unia i wszystkie państwa członkowskie.
- 33 W konsekwencji pojęcia „przedmiotów” i „egzemplarzy powielonych [kopii]” w rozumieniu dyrektywy 2006/115 należy interpretować w świetle równoważnych im pojęć zawartych w traktacie WIPO (zob. analogicznie wyrok z dnia 15 marca 2012 r., SCF, C-135/10, EU:C:2012:140, pkt 55).
- 34 Zgodnie z uzgodnioną deklaracją załączoną do traktatu WIPO znajdujące się w art. 7 tego traktatu, dotyczącego prawa najmu, wyrażenia „oryginał” i „zwielokrotnione egzemplarze” odnoszą się „wyłącznie do utrwalonych zwielokrotnionych egzemplarzy, które mogą zostać wprowadzone do obrotu jako przedmioty materialne”. Z powyższego

wynika, że z przewidzianego we wspomnianym traktacie prawa najmu wykluczone są przedmioty niematerialne, a także egzemplarze nieutrwalone, takie jak kopie cyfrowe.

- 35 Tak więc zawarte w art. 2 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2006/115 pojęcie „najmu” należy rozumieć w ten sposób, że dotyczy ono wyłącznie przedmiotów materialnych, a zawarte w art. 1 ust. 1 tej dyrektywy pojęcie „egzemplarza powielonego [kopii]” w ten sposób, że dotyczy ono wyłącznie kopii utrwalonych na nośniku fizycznym.
- 36 Jednakże o ile tytuł dyrektywy 2006/115 odnosi się w niektórych wersjach językowych do „prawa najmu i użyczenia” w liczbie pojedynczej i o ile dyrektywa ta reguluje łącznie różne aspekty takiego prawa, czy to odnoszącego się do reżimu najmu, czy też do reżimu użyczenia, o tyle z tego nie wynika, że prawodawca Unii Europejskiej bezwzględnie zamierzał nadać takie samo znaczenie pojęciom „przedmiotów” i „egzemplarzy powielonych [kopii]” bez względu na to, czy chodzi o reżim najmu, czy też o reżim użyczenia, w tym użyczenie publiczne w rozumieniu art. 6 tej dyrektywy.
- 37 Po pierwsze, motywy 3 i 8 wspomnianej dyrektywy odnoszą się bowiem w niektórych wersjach językowych nie do „prawa najmu i użyczenia” w liczbie pojedynczej, ale do „praw” najmu i użyczenia, w liczbie mnogiej.
- 38 Po drugie, jak wynika z art. 2 ust. 1 lit. a) i b) dyrektywy 2006/115, prawodawca Unii zdefiniował osobno pojęcia „najmu” i „użyczenia”. Tak więc przedmioty, o których mowa w odniesieniu do najmu, niekoniecznie muszą być identyczne z przedmiotami, o których mowa w odniesieniu do użyczenia.
- 39 Z powyższego wynika, że o ile – jak zostało stwierdzone w pkt 35 niniejszego wyroku – przedmioty niematerialne i egzemplarze nieutrwalone, takie jak kopie cyfrowe, należy wykluczyć z zakresu prawa najmu, regulowanego przez dyrektywę 2006/115, aby nie naruszyć uzgodnionej deklaracji załączonej do traktatu WIPO, o tyle ani ten traktat, ani ta uzgodniona deklaracja nie stoją na przeszkodzie temu, aby pojęcie „użyczenia” w rozumieniu tej dyrektywy było interpretowane w stosownym przypadku w ten sposób, że obejmuje ono także niektóre przypadki użyczenia dokonywanego w postaci cyfrowej.
- 40 W drugiej kolejności należy przypomnieć – jak zostało stwierdzone w pkt 9 niniejszego wyroku – że dyrektywa 2006/115 ujednolica i powtarza przepisy dyrektywy 92/100 w brzmieniu co do zasady identycznym jak ta ostatnia. Tymczasem na podstawie prac przygotowawczych dotyczących dyrektywy 92/100 nie można sformułować wniosku, że użyczenie dokonywane w postaci cyfrowej należy wykluczyć w każdym przypadku z zakresu stosowania tej dyrektywy.
- 41 Prawdą jest, że uzasadnienie wniosku dotyczącego dyrektywy Rady w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych [COM(90) 586 wersja ostateczna] wymienia zamiar Komisji Europejskiej dotyczący wyłączenia z zakresu stosowania dyrektywy 92/100 udostępnienia w drodze przekazu danych elektronicznych.
- 42 Jednakże należy zaznaczyć, w pierwszej kolejności, że nie jest oczywiste, że Komisja zamierzała stosować takie wyłączenie w odniesieniu do kopii książek w postaci cyfrowej. Po pierwsze, przykłady wymienione w tym uzasadnieniu dotyczyły wyłącznie elektronicznego przekazania filmów. Po drugie, w momencie sporządzania

wspomnianego uzasadnienia kopie książek w postaci cyfrowej nie były przedmiotem używania na taką skalę, aby można było w sposób uzasadniony zakładać, że zostały one w sposób dorozumiany uwzględnione przez Komisję.

- 43 W drugiej kolejności – należy stwierdzić, że zamiar wyrażony przez Komisję we rozpatrywanym uzasadnieniu nie został w żaden sposób wyrażony w samym tekście wniosku, w wyniku którego przyjęto dyrektywę 92/100, ani w tej dyrektywie.
- 44 Z powyższych rozważań wynika, że nie istnieje żaden rozstrzygający powód, który umożliwiłby wyłączenie w każdym przypadku z zakresu stosowania dyrektywy 2006/115 użyczenia kopii cyfrowych i przedmiotów niematerialnych.
- 45 Wniosek taki znajduje skądinąd potwierdzenie w celu, do którego osiągnięcia dąży dyrektywa 2006/115. Motyw 4 tej dyrektywy stanowi bowiem, że prawo autorskie powinno być dostosowane do nowych zjawisk gospodarczych, takich jak nowe formy eksploatacji. Tymczasem użyczenie w postaci cyfrowej bezsprzecznie stanowi jedną z nowych form eksploatacji, a tym samym sprawia, że konieczne jest dostosowanie prawa autorskiego do nowych zjawisk gospodarczych.
- 46 Poza tym wyłączenie w pełni z zakresu stosowania dyrektywy 2006/115 użyczenia w postaci cyfrowej byłoby sprzeczne z ogólną zasadą zapewnienia autorom wysokiego poziomu ochrony.
- 47 O ile prawdą jest, że ta ogólna zasada została wyrażona tylko w sposób dorozumiany w motywie 5 dyrektywy 2006/115, o tyle została ona podkreślona w dyrektywie 2001/29, której motyw 9 stanowi, że wszelka harmonizacja praw autorskich opiera się „na wysokim poziomie ochrony”.
- 48 Tak więc ta ogólna zasada powinna być uwzględniana w celu dokonywania wykładni dyrektyw, które – tak jak dyrektywa 2006/115 – mają na celu harmonizację różnych aspektów prawa autorskiego i których przedmiot jest węższy od przedmiotu dyrektywy 2001/29.
- 49 W świetle wniosku sformułowanego w pkt 44 niniejszego wyroku należy następnie sprawdzić, czy użyczenie publiczne kopii książki w postaci cyfrowej, dokonane w warunkach takich jak przytoczone w postawionym pytaniu, może być objęte zakresem stosowania art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115.
- 50 W tym zakresie należy stwierdzić, że o ile art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115, w zakresie, w jakim stanowi odstępstwo od wyłącznego prawa użyczenia przewidzianego w art. 1 tej dyrektywy, należy zgodnie z orzecnictwem Trybunału poddawać ścisłej wykładni, o tyle dana wykładnia musi również pozwolić na zachowanie skuteczności (effet utile) wprowadzonego wyjątku i na poszanowanie jego celu (zob. podobnie wyroki: z dnia 4 października 2011 r., Football Association Premier League i in., C-403/08 i C-429/08, EU:C:2011:631, pkt 162, 163; a także z dnia 1 grudnia 2011 r., Painer, C-145/10, EU:C:2011:798, pkt 133).
- 51 Ze względu na znaczenie użyczania publicznego książek cyfrowych, w celu zachowania zarówno skuteczności (effet utile) odstępstwa dotyczącego użyczenia publicznego, o którym mowa w art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 (zwanego dalej

„odstępstwem dotyczącym użyczenia publicznego”), jak i wkładu tego odstępstwa w promocję kultury, nie można wykluczyć, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 ma zastosowanie w przypadku, gdy czynność wykonywana przez bibliotekę dostępną dla publiczności posiada, w świetle w szczególności warunków ustanowionych w art. 2 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy, cechy zasadniczo porównywalne do cech użyczenia utworów drukowanych.

- 52 W niniejszym przypadku, jak wynika z samego brzmienia przedstawionego pytania, spór w postępowaniu głównym dotyczy użyczana kopii książki w postaci cyfrowej dokonywanego poprzez umieszczenie jej na serwerze biblioteki publicznej i umożliwienie użytkownikowi zwielokrotnienia wspomnianej kopii poprzez pobranie na własny komputer, przy czym w okresie użyczenia może być pobrana tylko jedna kopia, a po upływie tego okresu użytkownik ten nie ma już możliwości korzystania z tej pobranej przez siebie kopii.
- 53 Otóż należy uznać, że taka czynność posiada w świetle w szczególności warunków ustanowionych w art. 2 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2006/115 cechy porównywalne co do zasady do cech użyczenia utworów drukowanych, ponieważ, po pierwsze, ograniczenie jednoczesnych możliwości pobrania do jednej kopii oznacza, że zdolność w zakresie użyczenia przez daną bibliotekę nie przekracza zdolności, którą posiadałaby ta biblioteka w odniesieniu do utworu drukowanego, a po drugie, użyczenie to jest dokonywane tylko na ograniczony czas.
- 54 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że art. 1 ust. 1, art. 2 ust. 1 lit. b) i art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „użyczenia” w rozumieniu tych przepisów obejmuje użyczenie kopii książki w postaci cyfrowej, w przypadku gdy użyczenie to jest dokonywane poprzez umieszczenie tej kopii na serwerze biblioteki publicznej i umożliwienie użytkownikowi zwielokrotnienia wspomnianej kopii poprzez pobranie jej na swój własny komputer, przy czym w okresie użyczenia pobrana może być tylko jedna kopia, a po upływie tego okresu użytkownik ten nie ma już możliwości korzystania z tej pobranej przez siebie kopii.

W przedmiocie pytania drugiego

- 55 Poprzez swe pytanie drugie sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 6 dyrektywy 2006/115 lub inny przepis prawa Unii należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwiają się one temu, by państwo członkowskie wiązało stosowanie art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 z warunkiem, by oddana przez bibliotekę publiczną do dyspozycji kopia książki w postaci cyfrowej została wprowadzona do obrotu w drodze pierwszej sprzedaży lub innego pierwszego przeniesienia własności tej kopii w Unii przez podmiot prawa do publicznego rozpowszechniania lub za jego zezwoleniem w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29.
- 56 W tym zakresie przede wszystkim o ile z samego brzmienia art. 4 ust. 1 i 2 dyrektywy 2001/29 wynika, że państwa członkowskie przewidują w odniesieniu do autorów wyłączne prawo do zezwalania lub zakazywania publicznego rozpowszechniania w drodze sprzedaży lub w inny sposób oryginału ich utworów lub ich kopii i że to prawo do rozpowszechniania wyczerpuje się tylko w przypadku pierwszej sprzedaży danego przedmiotu lub innego przeniesienia własności na obszarze Unii przez podmiot

praw autorskich lub za jego zezwoleniem, o tyle z art. 1 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy wynika, że dyrektywa ta pozostawia niezmiennione przepisy prawa Unii i w żaden sposób ich nie narusza.

- 57 Z powyższego wynika, że art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29 nie jest istotny dla wykładni art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115.
- 58 Następnie art. 1 ust. 2 dyrektywy 2006/115 przewiduje, że przewidziane w art. 1 ust. 1 tej dyrektywy wyłączne prawo użyczenia nie wygasa ani przez sprzedaż oryginałów lub kopii utworów chronionych prawem autorskim, ani przez inne dotyczące ich czynności rozpowszechniania.
- 59 Trybunał bowiem już orzekł, że czynności eksploatawania chronionego utworu, takie jak użyczenie publiczne, mają inny charakter niż sprzedaż lub każda inna dozwolona czynność rozpowszechniania, ponieważ autor zachowuje prawo użyczenia, pomimo sprzedaży materialnego nośnika, który zawiera utwór. Ponadto prawo użyczenia nie wyczerpuje się wskutek sprzedaży lub innego sposobu rozpowszechnienia utworu, podczas gdy prawo do rozpowszechniania wyczerpuje się właśnie w momencie pierwszej sprzedaży na obszarze Unii dokonanej przez podmiot prawa lub za jego zezwoleniem (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lipca 2006 r., Komisja/Portugalia, C-53/05, EU:C:2006:448, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 60 Wreszcie należy stwierdzić, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 ma zapewniać równowagę pomiędzy z jednej strony interesami autorów a z drugiej strony promocją kultury, która stanowi cel interesu ogólnego leżący u podstaw odstępstwa dotyczącego publicznego użyczenia i uzasadniający możliwość ustanowienia przez państwa członkowskie na mocy tego przepisu odstępstwa – w odniesieniu do użyczenia publicznego – od wyłącznego prawa użyczenia przewidzianego w art. 1 tej dyrektywy. W tych ramach przynajmniej autorzy powinni otrzymać wynagrodzenie z tytułu tego użyczenia.
- 61 Tymczasem należy uznać, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 w związku z motywem 14 tej dyrektywy, który wskazuje, że konieczna jest ochrona praw autorskich w zakresie prawa użyczenia publicznego, a także w świetle wymogów wynikających z przypomnianej w pkt 47 i 48 niniejszego wyroku ogólnej zasady nakładającej obowiązek zapewnienia autorom wysokiego poziomu ochrony, przewiduje tylko minimalny próg ochrony autorów, jaki jest wymagany podczas wprowadzania w życie odstępstwa dotyczącego użyczenia publicznego. Z powyższego wynika, że nic nie stoi na przeszkodzie temu, aby państwa członkowskie określiły w stosownym przypadku dodatkowe warunki, które mogą wzmocnić ochronę praw autorskich, wykraczając poza zakres ochrony przewidziany wyraźnie przez wspomnianą dyrektywę.
- 62 W niniejszym przypadku ustawodawstwo krajowe przewiduje dodatkowy warunek stosowania odstępstwa dotyczącego użyczenia publicznego, o którym mowa w art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115. Warunek ten przewiduje, by kopia książki w postaci cyfrowej udostępniona przez bibliotekę publiczną była wprowadzona do obrotu w drodze pierwszej sprzedaży lub innego pierwszego przeniesienia własności tej kopii na obszarze Unii przez podmiot prawa do publicznego rozpowszechniania lub za jego zezwoleniem w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29.

- 63 Tymczasem – jak rzecznik generalny słusznie stwierdził w pkt 85 opinii – w przeciwieństwie do nabycia prawa użyczenia, które jest dokonywane za zezwoleniem autora, w przypadku gdy użyczenie publiczne wynika z odstępstwa, o którym mowa w art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115, przewidującego wyjątek od obowiązku uzyskania takiego zezwolenia, jego stosowanie do niektórych utworów mogłoby naruszyć uzasadnione interesy autorów.
- 64 W konsekwencji warunek taki jak rozpatrywany w postępowaniu głównym, zgodnie z którym w ramach odstępstwa dotyczącego użyczenia publicznego państwa członkowskie mogą wymagać, by będąca przedmiotem takiego użyczenia kopia książki w postaci cyfrowej była wcześniej wprowadzona do obrotu przez podmiot prawa lub za jego zezwoleniem, może zmniejszyć ryzyko wskazane w poprzednim punkcie, a zatem wzmocnić ochronę praw autorskich podczas wprowadzania w życie tego odstępstwa. W konsekwencji taki dodatkowy warunek należy uznać za zgodny z art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115.
- 65 W świetle powyższego na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że prawo Unii, a w szczególności art. 6 dyrektywy 2006/115 należy interpretować w ten sposób, że nie sprzeciwia się on temu, by państwo członkowskie wiązało stosowanie art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 z warunkiem, by oddana przez bibliotekę publiczną do dyspozycji kopia książki w postaci cyfrowej została wprowadzona do obrotu w drodze pierwszej sprzedaży lub innego pierwszego przeniesienia własności tej kopii na obszarze Unii przez podmiot prawa do publicznego rozpowszechniania lub za jego zezwoleniem w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29.

W przedmiocie pytania trzeciego

- 66 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on temu, by odstępstwo dotyczące użyczenia publicznego, jakie ten przepis przewiduje, miało zastosowanie do udostępniania przez bibliotekę publiczną kopii książki w postaci cyfrowej, w przypadku gdy kopia ta została uzyskana z nielegalnego źródła.
- 67 W tym zakresie przede wszystkim o ile art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 nie przewiduje wyraźnie żadnego wymogu dotyczącego legalnego pochodzenia kopii udostępnianej przez bibliotekę publiczną, o tyle – jak wynika z jej motywu 2 – jednym z celów tej dyrektywy jest walka z piractwem.
- 68 Tymczasem przyznanie, że kopia użyczona przez bibliotekę publiczną może być uzyskana z nielegalnego źródła, oznaczałoby tolerowanie, a nawet zachęcanie do obrotu podrobionymi lub pirackimi utworami i byłoby ewidentnie sprzeczne z tym celem.
- 69 Następnie – Trybunał orzekł już, w odniesieniu do odstępstwa dotyczącego kopii na użytek prywatny, przewidzianego w art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29, że odstępstwo to nie obejmuje przypadku kopii sporządzanych z nielegalnego źródła (wyrok z dnia 10 kwietnia 2014 r., ACI Adam i in., C-435/12, EU:C:2014:254, pkt 41).
- 70 W tym zakresie Trybunał uznał, że nie można narzucić podmiotom praw autorskich obowiązku tolerowania naruszeń ich praw mogących towarzyszyć sporządzaniu kopii na użytek prywatny. Tymczasem gdyby państwa członkowskie dysponowały swobodą

przyjęcia lub nieprzyjmowania przepisów zezwalających na to, by zwielokrotnianie utworów do celów prywatnych mogło być dokonywane także z nielegalnego źródła, to w sposób oczywisty naraziłoby to na szwank prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Stosowanie takiego uregulowania krajowego mogłoby prowadzić do powstania nieuzasadnionej szkody po stronie podmiotów praw autorskich (zob. podobnie wyrok z dnia 10 kwietnia 2014 r., ACI Adam i in., C-435/12, EU:C:2014:254, pkt 31, 35, 40).

- 71 Wszystkie te argumenty odnoszące się do odstępstwa dotyczącego kopii na użytek prywatny okazują się istotne w odniesieniu do stosowania odstępstwa dotyczącego użyczenia publicznego i mogą w związku z tym zostać podniesione w kontekście art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115.
- 72 W świetle powyższych rozważań na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on temu, by odstępstwo dotyczące użyczenia publicznego, jakie ten przepis przewiduje, miało zastosowanie do udostępniania przez bibliotekę publiczną kopii książki w postaci cyfrowej, w przypadku gdy kopia ta została uzyskana z nielegalnego źródła.

W przedmiocie pytania czwartego

- 73 Z uwagi na odpowiedź udzieloną na pytanie drugie nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytanie czwarte, które zostało przedstawione tylko na wypadek, gdyby na pytanie drugie Trybunał odpowiedział twierdząco.

W przedmiocie kosztów

- 74 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 1 ust. 1, art. 2 ust. 1 lit. b) i art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „użyczenia” w rozumieniu tych przepisów obejmuje użyczenie kopii książki w postaci cyfrowej, w przypadku gdy użyczenie to jest dokonywane poprzez umieszczenie tej kopii na serwerze biblioteki publicznej i umożliwienie użytkownikowi zwielokrotnienia wspomnianej kopii poprzez pobranie jej na własny komputer, przy czym w okresie użyczenia pobrana może być tylko jedna kopia, a po upływie tego okresu użytkownik ten nie ma już możliwości korzystania z tej pobranej przez siebie kopii.
- 2) Prawo Unii, a w szczególności art. 6 dyrektywy 2006/115 należy interpretować w ten sposób, że nie sprzeciwia się on temu, by państwo członkowskie wiązało stosowanie art. 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 z warunkiem, by oddana przez bibliotekę publiczną do dyspozycji kopia

książki w postaci cyfrowej została wprowadzona do obrotu w drodze pierwszej sprzedaży lub innego pierwszego przeniesienia własności tej kopii na obszarze Unii Europejskiej przez podmiot prawa do publicznego rozpowszechniania lub za jego zezwoleniem w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym.

- 3) Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 2006/115 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on temu, by odstępstwo dotyczące użyczenia publicznego, jakie ten przepis przewiduje, miało zastosowanie do udostępniania przez bibliotekę publiczną kopii książki w postaci cyfrowej, w przypadku gdy kopia ta została uzyskana z nielegalnego źródła.

Podpisy

* Język postępowania: niderlandzki.